

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1024191/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב נחום שמואל גורטלר, הרב יצחק אלמליח, הרב מימון נהרי

המערער המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אברהם עזריאלנט)

נגד

המשיבה המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ורדה חקלאי)

הנדון: כתובה

פסק דין

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי נתניה בתיק 765001/4 מיום כ"ב שבט תשע"ה (11.2.15) אשר קבע כי על הבעל לשלם לאישה כתובה בסך 360,000 ₪ ולחילופין לשלם שווי שליש מהדירה הרשומה על שמו.

על כך הגיש הבעל ערעור כאשר לשיטתו אין מקום לחייבו בכתובה ולחילופין אין מקום לחייבו בסך כה גדול.

מנגד הגישה האישה ערעור כאשר לשיטתה שגה בית הדין בכך שלא חייב את מלוא הסכום הנקוב בכתובה היינו 500,000 ₪.

רקע כללי

הצדדים שלפנינו היו נשואים משנת 1994 והתגרשו בשנת 2010 תוך הסכמה כי לאחר ברור עניין הרכוש בבית המשפט תוכל האישה לחזור ולתבוע את כתובתה בבית הדין. הבעל מוכר כנכה 100 אחוז על ידי המוסד לביטוח לאומי וזאת מחמת היותו מאובחן כחולה סכיזופרניה.

אין חולק כי המחלה הייתה כבר בשעת הנישואין, אם כי לדברי האישה לא ידעה בזמנו על חומרת המחלה. בפועל היחסים בין הצדדים החמירו כנראה משנת 2006 ואילך ובהמשך אף עזב הבעל את חדר השינה. הדברים המשיכו כך עד שהאישה נתנה אולטימטום לבעל כי עליו להשיג עבודה או שלא יוכל לחזור לבית. מאותו זמן עזב הבעל את הבית ולא חזר. כשנה לאחר עזיבתו החל במערכת זוגית עם אישה אחרת. האישה במקביל הגישה תביעת מזונות ותביעה רכושית בבית המשפט ולאחר שלוש שנים מזמן העזיבה הגישה לבית הדין תביעת גירושין. הצדדים התגרשו תוך הסכמה כי תביעת הכתובה תדחה עד לאחר סיום העניין הרכושי בבית המשפט.

בית המשפט דחה את תביעת האישה בענייני הרכוש ועל כן חזרה האישה והגישה את תביעת הכתובה לבית הדין. בית הדין פסק כאמור לעיל ועל כך הערעור בפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין שמע את עמדות הצדדים וב"כ באורך רוח ועיין בחומר שבתיקים הכולל פרוטוקולים, החלטות בית הדין וחומר נוסף שצורף.

טענות הצדדים

למערער שלוש טענות מרכזיות.

האחת: שגה בית הדין בכך שחייב כתובה וזאת מאחר שמדובר באדם חולה נפש שאין לתת משקל להתחייבותו.

השנייה: שגה בית הדין בכך שלא קיבל את טענתו כי האישה הוציאה אותו מהבית והיא שגרמה להרס הנישואין.

השלישית: שגה בית הדין בכך שחייב בסכום כתובה כה גבוה.

מנגד טוענת המשיבה בערעור זה ובערעור הנגדי כי אין סיבה שמחמתה היה צריך בית הדין להפחית את הסכום הנקוב בכתובה. לדבריה המערער לא הרים את נטל ההוכחה לביסוס טענותיו המוכחשות בכל תוקף על ידי המשיבה המערערת כך שעומדת לה חזקת חיוב המערער במלוא הסכום.

ואכן מהעיון בפסק הדין של כבוד בית הדין האזורי נשוא הערעור עולה כי בית הדין קיבל את טענת האישה כי מטרת ההוצאה מהבית הייתה כדי ליתן לו דחיפה כדי שיתחיל לעבוד וכך ציטטו את לשון האישה בפרוטוקול מיום י"ב באלול תשע"ד (7.9.2014):

האשה: אף פעם לא אמרתי לו תעזוב. כשבן אדם מתחיל להיכנס למערבולת, צריך לתת לו פוש לצאת ממנה, ולא שימשיך להיות בבית. אמרתי לו תלך תצא, לא מעניין לאיפה, תלך להתנדב ותצא כמה שעות מהבית. אבל הוא ישב כל הזמן בבית, הייתי באה הביתה ורואה שהכיוור מפוצץ בכלים, לא היה עוזר כלום.

מנגד לשיטת הבעל, שם בפרוטוקול, האישה לא הוציאה אותו מהבית כדי להתנדב אלא כדי להרוויח כסף:

הבעל: היא אמרה לי לצאת מהבית למצוא עבודה ולהביא כסף. אמרתי לה אני אלך להורים שלי ואמצא פתרון. הבית היה לי מגן, וכשיצאתי מהבית הייתי במשבר גדול.

ביה"ד: למה לא הלכת להתנדב?

הבעל: היא לא אמרה לי לך תתנדב, אלא אמרה לי לך תעבוד ותביא כסף. היא ידעה שאלך להורים שלי, וההורים שלי הזרימו כסף.

וראה גם את לשון האישה בפרוטוקול מיום י"ח במרחשוון תשע"א (26.10.2010):

האשה: דיברתי אתו כשנפרדנו, כשהוא עזב את הבית אמרתי ל[פלונין] שיש לנו בית וצריך לפרנס, זה בשביל הבריאות הנפשית של שנינו, לא היינו יכולים לחיות כך, וגם הילד, הוא פשוט לקח את הרגלים והלך, הוא התמוטט, היה לו משבר נפשי, הרגיש שבבית לא מבינים אותו, לא הרגיש טוב עם עצמו, חיינו יחד ארבע עשרה שנים! זה לא פשוט "לקום וללכת"!

הנפקותא בין שתי גרסאות אלו היא האם לאישה יש אמנם סיבה מוצדקת להוציא את הבעל מהבית, שאם תאמר כי כוונתה הייתה לטובתו, הרי שאפשר לטעון כי אין לראות במעשה זה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משום מרידה. אולם אם נאמר כי הוציאה אותו כדי שיעבוד ויביא כסף ובאופן שלצדדים היה כסף לצרכיהם הבסיסיים, יש לומר כי האישה היא מבחינת מורדת, ובאופן זה אף אם הבעל החליט כי אינו רוצה לחזור לבית כלל, יש מקום לקבל את טענתו כי יש לפטור אותו מתוספת כתובה.

כאמור בית הדין האזורי קיבל את גרסת האישה ונקט כי אין בהוצאתה משום מרד. אמנם דבר זה בעצמו גם יש להסתפק בו שאף אם נקבל שזו הייתה אכן כוונת האישה, עדיין לא ברור כי אין להטיל עליה אשם, שהרי משראתה זו כי הבעל אינו חוזר הייתה צריכה לברר מה קורה אתו ומדוע אינו חוזר, ודאי כך על רקע מצבו של הבעל. וכך מפרוטוקול הדיון מיום י"ח במרחשוון תשע"א (26.10.2010):

ביה"ד: למה חיכת שלוש שנים?

האשה: זה מה שביקשתי מקודם.

ביה"ד: שלחת לו אדם שיפטר.

האשה: לא שלחתי.

ביה"ד: הוא לא חשוב?

האשה: דיברתי איתו כשנפרדנו.

דברים אלו תואמים לדברי הבעל בפרוטוקול משנת 2014:

ב"כ א: מצטטת מאותו פרוטוקול. "טיפלתי בו עד היום שהוא עזב. חלק מזה להגיד לו קח את עצמך בידיים ומצא עבודה..."

ב"כ ב: בסעיף 11 לתביעה הראשונה, בסעיף 3 לתביעה השנייה, היא אומרת שחלה הידרדרות במצבו הנפשי של הנתבע. זו עילה לגירושין? ! זו עילה לעזור לו. אחרי שהיא נתנה לו אולטימטום כזה ואם היא כל כך מעוניינת בו, למה שלא תרים אליו טלפון ותציע לו לחזור הביתה? !

ב"כ א: הגיסה, [א'], שהיא עו"ס, קיימה אתו שיחות שיחזור הביתה.

הבעל: שקר. אני לא יודע מה שהיא אמרה לי, אבל היא לא אמרה לי לחזור. התקשרתי לאשתי וביקשתי לחזור הביתה, ואמרה לי אל תחזור הביתה עד שלא תמצא עבודה.

ובתביעת האישה בבית המשפט מופיעים הדברים הבאים:

14. ואולם מצבו של הנתבע הדרדר מדחי אל דחי.

ימים שלמים ישב הוא בבית בחוסר מעש, כשהתובעת נאלצת להכיר בעובדה כי מצבו הנפשי קשה ומידרדר, כי אין הוא מסוגל להעסיק את עצמו בפעילות פרודוקטיבית כלשהי, וכי היא זו שנאלצת לעבוד קשה בגן, לדאוג לבנם הקטין של הצדדים בעצמה כמו גם לדאוג לנתבע – שאינו עושה דבר במשך שבועות שלמים, באופן שהנטל שעל כתפיה הפך קשה מנשוא.

משכלו כל הקצין, באחד מימי השבת של חודש יוני '07, הודיעה התובעת לנתבע כי היא עומדת על כך שימצא לעצמו תעסוקה כלשהי, והפנתה אותו לברר האם קיימת עבודה כלשהי בעבורו באחד מעסקיהם של הוריו – אשר הם אנשים אמידים, המנהלים עסקים רבים וענפים, ואשר העסיקו אותו בעבר בתחום אחזקת דירות, בבניין דירות הנמצא בבעלותם במושב [א'].

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנתבע אכן עזב הבית ופנה להוריו, ואולם מהר והודיע לנתבעת כי לא נמצאה עבורו כל תעסוקה אצלם.

משהודיעה לו התובעת בתשובה חד־משמעית בזה הלשון: "עד שאין לך עבודה אין לך מה לחזור הביתה", נמנע הנתבע מלשוב לגור בבית השכור [ב"ק], ולמעשה ממועד זה מצויים הצדדים בפירוד מוחלט זה מזה.

וגם מדברים אלו שנכתבו סמוך לעזיבת הבעל עולה כי לא מדובר בניסיון גרידא להיטיב את מצבו של הבעל אלא שמדובר לפחות לחילופין באמירה שאם הבעל לא עובד איני חפצה לחיות עמו.

לפי זה היה מקום לומר כי הצדדים הם לפחות מבחינת מורדים זה בזה וכעין המבואר בדברי הרשב"א בשו"ת חלק א' תשובה אלף רל"ה וייפטר הבעל מתוספת הכתובה.

אלא שמפסק הדין האזורי עולה כי הם ראו את הבעל כמורד בשלב מוקדם יותר שהרי הצדדים מסכימים כי הבעל עזב את חדר השינה כבר מספר חודשים קודם לכן, וזאת על רקע מצב קשה בין הצדדים וכפי שנאמר על ידו לפרוטוקול מיום י"ב באלול תשע"ד (7.9.2014).

ביה"ד: כמה זמן לפני שעזב את הבית לא היו ביניכם יחסי אישות?
האשה: כמה חודשים.

ב"ד: מי עזב את חדר השינה?

הבעל: אני עזבתי, לא זוכר בדיוק מתי, תקופה די ארוכה לא היינו יחד, והיה בינינו נתק.

ביה"ד: למה עזבת?

הבעל: כי לא הייתה בינינו שום קרבה.

ביה"ד: אז היית צריך לומר לה שתהיה ביניכם קרבה ושתהיו יחד. למה לא אמרת לה?

הבעל: זה היה נתק עמוק מאוד.

ביה"ד: מה קרה? רבתם?

הבעל: היה נתק תקופה ארוכה מאוד. כמה חודשים, זו תקופה יותר מכמה חודשים, אולי שנה, שנתיים שאני עזבתי את חדר השינה.

ב"כ ב: יש איזשהו אירוע שאתה יכול להיזכר למה זה קרה?

הבעל: לא.

ולפי זה הרי אין מקום לדון את האישה כמורדת שהרי בפועל הבעל מרד עליה ואינו מקיים אתה יחסי אישות, דבר שמצד עצמו מקים לה עילת גירושין. ובאופן זה אינה נחשבת כמורדת אם עוזבת אותו כמבואר בב"ש סימן קנ"ד אות ב'.

ויש להוסיף כי אם אמנם היה מקום לומר כי מרידתו של הבעל היא תוצאה של מחלתו, ייתכן שלא היה מקום לדונו כמורד כלל, כמבואר בסוף סימן ע"ו, אף שיתכן כי הדבר מקים עילת גירושין, ומכל מקום ייתכן גם שהאישה לא תהיה זכאית לתוספת כתובה. אמנם מהיוצא מפסק הדין לא נראה שמרידתו של הבעל קשורה במחלתו ומשכך לא תפסיד האישה את כתובתה עקב מה שסילקה אותו מהבית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם מה שיש לדון בכך הוא מצד ההתראה שלכאורה לא ניתן להחיל דין מורד ללא התראה, ואם כן הרי שלא היה חייב הבעל להוציא, ושוב חזרנו אם כן לשאלה, למה שבפועל הוציאה האישה את הבעל מהבית.

ודין זה שצריך התראה כדי להחיל על הבעל שם מורד מצאנו בדברי החזון איש (אבהע"ז ק"ח ס"ק י"ג):

והא דכופין אותו לגרש היינו אפי' חוזר ממרדו מיהו נראה דצריך התראה כמש"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג ואם עמד במרדו אחר התראה ואחר כך חזר כופין דאל"כ לעולם יחזור וימרוד.

ומקור דבריו מתשובת הרא"ש בסימן מ"ג ס"ק י' שכך כתב:

אשה המורדת צריכה התראה ועדים להפסידה כתובתה, ואין הבעל נאמן; ואם היא כופרת, תשבע שהוא כדבריה; וכך דין האיש המורד.

ובפועל נראה כי אם היו מתרים בבעל הרי שהיה זה מוכן להפסיק במרדו וכפי שנאמר בפרוטוקול הדיון מיום כ"ח באלול תש"ע (7.9.2010).

הבעל: שאני ביקשתי שלום והיא לא רצתה, באותו יום ביקשתי ממנה לחזור וגם ייעוץ, והיא אמרה בלא עבודה.

האשה: דיברת עם [א'] גיסי.

הבעל: בפעם השנייה שהיא וגיסתה ישבו איתי איך למצוא עבודה, ואמרו שאם לא יהיה עבודה לא חוזר הביתה, חזרתי להורי וביקשתי ללכת לטיפול זוגי, אני מקבל קצבת מל"ל 1,900 ₪.

דין זה שכתב החזון איש הובא כבר באחרונים ואינה דעה מוסכמת – עיין נודע ביהודה מהדורא תניינא, אבן העזר סימן צ, ועיין בשו"ת נושא האפוד סימן לב מה שהעיר על דבריו ועיין פד"ר ז' עמוד 75 ואילך ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן מ"ב – קונ' אורחות המשפטים פרק ג.

אמנם בעניין דידן שאף על פי שכאמור אין לתלות את מרידת הבעל במחלתו מכל מקום יש לומר שיצטרכו לפחות להתרות בו כדי להבהיר את חומרת מעשיו והתוצאה שיכולה להיות מהם וזאת על רקע מצב שגם לדברי האישה לא היה שפיר. ועינינו הרואות שעם סילוק מהבית מיד הסכים הבעל ללכת ליעוץ.

ומה שכתב בית הדין האזורי כי האישה הייתה מוכנה לשלום בית בדיון שהתקיים בפניו. נראה כי גם בזה יש להסתפק פורתא שהרי טענות האישה המופיעות בכתב התביעה לגירושין ואף ההתניה מצד האישה שילך לעבוד ואז תהיה מוכנה לקבלו מעלים ספק האם מדובר אמנם ברצון כן לשלום בית או שמא דיבורא בעלמא נקטא כאשר יודעת היא שהדבר לא יוביל לכולם. אמנם בעניין זה אין אנו יכולים להתערב בשיקול דעתו של בית הדין האזורי אשר לפניו הופיעו הצדדים כמה פעמים ולאחר התרשמותו מהם באופן ישיר הגיע למסקנה זו בפסק הדין.

משכך אין הצדקה להתערב בפסק דינו של בית הדין האזורי בעניין זה.

באשר ליתר טענות המערער, יש להבהיר כי לא מצאנו שום בסיס ראייתי לומר כי לבעל אין כשירות הלכתית להתחייב בזמן נישואיו, ומשכך אין לפקפק על תוקפה של הכתובה בגין טענה זו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן יש לדחות את הטענה כי בית הדין מתערב בהכרעות בית המשפט. השאלות שלפנינו עניינם שאלת הכתובה והגירושין שבין הצדדים כאשר שאלות אלו והמשקל שיש ליתן לעובדות הנטענות נתונות הם בסמכותו הבלעדית של בית הדין. אף לא ראינו שום נקודת חפיפה בין התיקים המתנהלים בפנינו לאלו המתנהלים בבית המשפט.

לגבי הטענה כי יש להעמיד את הכתובה על סך מאה ועשרים אלף ש"ח הבהרנו כבר במועד הדיון כי דעה זו לא התקבלה למעשה ברוב פסיקות בבתי הדין הרבניים כאשר לעתים נפסקים סכומים גדולים הרבה יותר ובכל תביעה בית הדין דן לגופה.

לגבי טענות הערעור שכנגד, גם כאן לא מצאנו מקום להתערב בשיקול דעתו של בית הדין האזורי כאשר ישנם דעות הסוכרות כי יש לראות כתובה בסכום גדול לצורך כבוד בעלמא ולא כהתחייבות גמורה. ובשימת דגש גם על ההיבטים ההלכתיים המעוררים ספיקות בשאלת זכאותה של האישה בתוספת כתובה.

הרב יצחק אלמליח

ראיתי את אשר כתב עמיתי הגאון הרב יצחק אלמליח שליט"א ואני מסכים עם דבריו ורצוני והוסיף על דבריו. כבוד הרב כתב לעיל:

אלא שמפסק הדין האזורי עולה כי הם ראו את הבעל כמורד בשלב מוקדם יותר שהרי הצדדים מסכימים כי הבעל עזב את חדר השינה כבר מספר חודשים קודם לכן, וזאת על רקע מצב קשה בין הצדדים וכפי שנאמר על ידו לפרוטוקול מיום י"ב באלול תשע"ד (7.9.2014).

ביה"ד: כמה זמן לפני שעזב את הבית לא היו ביניכם יחסי אישות?

האשה: כמה חודשים.

ב"ד: מי עזב את חדר השינה?

הבעל: אני עזבתי, לא זוכר בדיוק מתי, תקופה די ארוכה לא היינו יחד, והיה בינינו נתק.

ביה"ד: למה עזבת?

הבעל: כי לא הייתה בינינו שום קרבה.

ביה"ד: אז היית צריך לומר לה שתהיה ביניכם קרובה ושתהיו יחד. למה לא אמרת לה?

הבעל: זה היה נתק עמוק מאוד.

ביה"ד: מה קרה? רבתם?

הבעל: היה נתק תקופה ארוכה מאוד. כמה חודשים, זו תקופה יותר מכמה חודשים, אולי שנה, שנתיים שאני עזבתי את חדר השינה.

ב"כ ב: יש איזשהו אירוע שאתה יכול להיזכר למה זה קרה?

הבעל: לא.

ולפי זה הרי אין מקום לדון את האישה כמורדת שהרי בפועל הבעל מרד עליה ואינו מקיים אתה יחסי אישות, דבר שמצד עצמו מקים לה עילת גירושין. ובאופן זה אינה נחשבת כמורדת אם עוזבת אותו כמבואר בב"ש סימן קנ"ד אות ב'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ויש להוסיף כי אם אמנם היה מקום לומר כי מרידתו של הבעל היא תוצאה של מחלתו, ייתכן שלא היה מקום לדונו כמורד כלל, כמבואר בסוף סימן ע"ו, אף שיייתכן כי הדבר מקים עילת גירושין, ומכל מקום ייתכן גם שהאישה לא תהיה זכאית לתוספת כתובה. אמנם מהיוצא מפסק הדין לא נראה שמרידתו של הבעל קשורה במחלתו ומשכך לא תפסיד האישה את כתובתה עקב מה שסילקה אותו מהבית. עד כאן דבריו.

מתוך התיאור האמור לעיל עולה שמחמת שהבעל לא קיים תקופה ארוכה מאד יחסי אישות, ובנוסף לכך הוא יושב בבית תקופה כל כך ארוכה ללא מעש, וישיבתו בבית ללא מעש הייתה מחמת מחלתו, הרי האשה מאסה בו ולא יכלה יותר לסבול להיות עמו, ולכן היא הציעה לו בצדק שימצא מקום עבודה שיעסיק את עצמו, בחלק משעות היום. וגם יש לומר שהיא סברה על ידי זה שיצא בחלק משעות היום לעבוד הוא לא יהיה מאוס בעיניה. ויתכן עוד לומר שסברה שעצם זה שיצא מהבית הדבר ישפר את התנהגותו גם כלפיה, ויתנהג אליה כבעל בכבוד ויחזרו לקיים יחסי אישות. במקרה כזה אין להחשיב אשה זו למורדת. ברם לדון במקרה שהאשה מאסה בבעל מחמת התנהגותו ודרשה להתגרש, אם מגיע לה תוספת כתובה.

ועוד י"ל שהאשה מאסה בבעלה כפי שטענה בפני ביה"ד, שמחלתו של הבעל החמירה והיא לא יכלה להמשיך ולחיות עמו. מדברי הרב לעיל משמע שבמקרה כזה לא מגיע לאשה תוספת כתובה, כיון שהבעל היה אנוס שהתנהג כך מחמת מחלתו, ויש לומר שעל דעת שהאשה תדרוש להתגרש לא התחייב לה תוספת כתובה. אולם אין אני סובר כן ודעתי שבמקרה כזה מגיע לאשה כתובה ותוספת כתובה, וכאשר אבאר. ואביא כאן מה שכתבתי לעצמי בביאור עניין זה.

בהלכ' גיטין סימן קנ"ד סעי' א' פסק השו"ע וז"ל:

אלו שכופין אותם להוציא וליתן כתובה: מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם וכו'.

ובעניין תוספת כתובה כתב הב"ש (ס"ק א') שאין להן כמו בשהתה עמו עשר שנים, והיא כופה אותו להוציא מחמת שרוצה בן להשען עליו בזקנתה.¹

ובשהתה עמו עשר שנים והיא דורשת להתגרש נחלקו ר"ת ור"ח, שדעת ר"ת שיש לה תוספת, ודעת ר' חננאל שאין לה תוספת. והמרדכי ביבמות כתב שר"י הסכים לדעת ר"ת, והרי"ף ביבמות הביא את דברי ר"ח והסתפק בדבר וכתב שמספק אין להוציא ממון. והשו"ע בסעי' ו' פסק כר"ח, ונ"ל שפסק כן דהוי ספיקא דדינא ואין להוציא מהמוחזק מספק.

ובעניין המקרים המדוברים בהן בסעי' זה, הב"ש כתב שאין להן תוספת כתובה. ועיין בעניין זה בפד"ר ח"א (בפס"ד המתחיל בעמ' ר"א) וכן בפד"ר ח"ה (בפס"ד המתחיל בעמ' רל"ט), (וע"ע ח"ד עמ' רנ"ז וח"ח עמוד רע"א) כתבו שיש מחלוקת ראשונים בדעת ר"ח אם יש להן תוספת כתובה. דיש שסוברים שדינה כדין באה מחמת טענה, ויש חולקים וסוברים שרק בשהתה עשר שנים ובאה מחמת טענה אין לה תוספת, דהיות ויכולה לשבת עם בעלה אמרינן כדי למיפק לא כתב

1. ואם נשאה כשהיה מוכה שחין יש לה תוספת שרצה לזוק בנכסיו, דב"ד כופין אותו לגרש, ודינה כדין ממאנת, שאם כתב לה תוספת והיא ממאנת בו שדינה יוצאת ומקבלת תוספת כתובה. ב"ש.

(ויש לעיין במי שנעשה מוכה שחין, וב"ד כופין אותו להוציא, דלכאורה צריך לתת לה תוספת, כמו באחד ששהה עשר שנים ולא ילדה, וב"ד כופין אותו להוציא דיש לה תוספת. וכ"כ תוס' ביבמות ס"ה ע"ב ד"ה כי הא).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לה, אבל כשאינה יכולה לשבת עמו משום שאינה יכולה לסבול את ריח הפה וכו' הרי שהיא אנוסה לצאת, ואמרינן נסתחפה שדהו וחייב לתת לה עיקר ותוספת ואף שהיא כופה אותו להוציאה.

ונ"ל שכן עיקר, כי בדברים הללו אמרינן נסתחפה שדהו כי היא אינה יכולה לסבול (כ"כ בפסקי הרי"ד בכתובות שם), משא"כ בבאה מחמת טענה דיש לה בעל שיכולה לחיות עמו, והיא באה מחמת טענה, שרוצה בן להשען עליו במקרה זה אמרינן דעל מנת למשקל ולמיפק לא כתב לה, וכן מדוייק בראשונים שבריה הפה לא כתבו שאין לה תוספת, ולא מצאתי מפורש מי שכתב שאין לה תוספת. ומצאתי מפורש בבעל העיטור שפסק כר"ח וכתב שבריה הפה יש לה תוספת, עיין בדבריו ערך מרד שער ג. ופד"ר לא ראו דבריו.

וע"ש בפד"ר שציינתי לעיל שהוכיחו מתשובת הריצב"א (בתוס' סוף נדרים) שגם סובר כדעת בעל העיטור בדברי ר"ח. ובפד"ר שם דייקו מתשובת הרא"ש (כלל מ"ג סי' ה') שסובר שכאשר הבעל אנוס והאשה כופה אותו להוציא שאין לה תוספת כתובה, ברם הרא"ש דיבר שם באדם שלא היה לו גבורת אנשים מתחילת הנשואין. ויש לומר שרק במקרה זה סובר הרא"ש שאין לאשה תוספת כיון שמתחילת הנשואין היה מקולקל ובוזה יש סברא לומר שעל מנת שימצא שאין לו גבורת אנשים לא כתב לה, ולא במקרה שהסברא אומרת שנסתחפה שדהו. מ"מ בפד"ר שם מבואר שדעת ר' האי גאון והריצב"א שגם במקרה זה היה ראוי שיהיה לה תוספת. (ודעת הריצב"א שאין לזו תוספת כיון שלדעתו יש ספק להלכה שמא חיבת ביאה ולזו לא הייתה חיבת ביאה).

ברם במרדכי בכתובות ריש פרק אע"פ סי' קע"ז משמע שלשיטת ר"ח בריח הפה אין לה תוספת, אולם במרדכי ביבמות פרק הבא על יבמתו סי' נ"ו משמע שלא לו שבסוף פרק המדיר יש להן תוספת. וז"ל המרדכי שם:

ההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן וכו' כי ההיא ודאי כייפינן ואיכא למימר דלא דמי להנהו דכתובות דקא חשיב דכופין אותם להוציא דאל"כ אמאי לא חשיב להא דבאה מחמת טענה גביהן, פר"ח דהא דמשמע הכא דכייפינן להוציא ויש לה כתובה דוקא מנה ומאתים אבל תוספת לא יהיב לה דאדעתא דהכי לא הוסיף לה, דתימא ליה אפקא. וכו'

ונראה שכוונת המרדכי דתחילה הקשה מדוע לא מנו במשנה בסוף המדיר בואלו שכופין להוציא, גם אשה שבאה מחמת טענה שכופין את בעלה לגרשה, וע"כ תירץ שלפי ר"ח לא דמי כיון שלא לו שנמנו בסוף פרק המדיר יש תוספת כתובה, ולבאה מחמת טענה אין תוספת כתובה. הרי להדיא שלנשים שנמנו בסוף פרק המדיר יש תוספת כתובה.

והנה מה שסתם הב"ש שלנשים שנמנו סוף פרק המדיר שאין להן תוספת כתובה, לעיל ביארתי שרוב הראשונים אינם סוברים כן, וראשונים אלו לא היו לפני הב"ש שהרי לא הביאם.

לפי מה שכתבתי יש סמך נוסף לקבוע שלאשה שאנו דנים בה מגיע לה כתובה ותוספת כתובה. שבמקרה שלנו בעת שהאשה דרשה מהבעל שאו שיצא לעבוד או שיעזוב את הבית, היא הייתה במצב שלא יכלה יותר לסבול את מגורי הבעל בבית, כשהוא אינו מקיים יחסי אישות תקופה כל כך ארוכה, ומנגד יושב בבית בטל וממאס את עצמו עליה.

הרב נחום גורטלר

ראיתי את דברי עמיתיי הרה"ג שליט"א.

מצטרף למסקנות המנומקות של פסק הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב מימון נהרי

לאור האמור פוסק בית הדין: שני הערעורים נדחים, והאשה תקבל לכתובתה כפי שפסק ביה"ד האזורי.

מותר לפרסם פסק דין זה לאחר השמטת השמות.

ניתן ביום כ"ה בטבת התשע"ו (06.01.2016).

הרב מימון נהרי

הרב יצחק אלמליח

הרב נחום שמואל גורטלר